

Rivista Italiana di Onomastica RION, vol. XXIV, Anno XXIV, n° 1–2, primo — secondo semestre 2018, s. 1190, direttore Enzo Caffarelli.

Wydany w Rzymie przez Società Editrice Romana XXIV numer RION składa się z dwóch zeszytów. Zeszyt drugi został dedykowany Carlo Alberto Mastrellemu (1923–2018), wybitnemu językoznawcy włoskiemu, członkowi florenckiej Akademii della Crusca, którego żywo interesowała również problematyka onomastyczna, szczególnie toponimia Górnej Adygi.

Zgodnie z przyjętą dla czasopisma formułą, omawiany numer RION zawiera liczne artykuły w kilku różnych działach, recenzje i omówienia publikacji, sprawozdania i zapowiedzi wydarzeń onomastycznych w świecie, doniesienia o różnych aktywnościach związanych z problematyką nazewniczą we Włoszech i innych krajach, aktualne dane statystyczne i bibliograficzne, jak również informacje kronikarskie związane z funkcjonowaniem nazw w realnej rzeczywistości społecznej.

W obydwu zeszytach znalazło się łącznie dwadzieścia artykułów w dziale „Saggi”, w tym np.: Rita Caprini, „Il potere del nome: aspetti magici e rituali” („Moc imienia: aspekty magiczne i rytualne”, s. 17–24); Katalin Reszegi, „On the proper-name-to-appellative transformation” (s. 25–46); Yorick Gomez Game, „Dagli *agionimi* agli *zootoponimi*: la terminologia onomastica in un recente repertorio” („Od *hagionimów* do *zootoponimów*: terminologia onomastyczna w niedawno publikowanym repertorium”, s. 95–106; studium terminologii onomastycznej nawiązujące do wydanego w 2018 słownika autorstwa Enzo Caffarellego i Cateriny Gagliardi pt. „Terminologia onomastica”, „Archivio per il Vocabolario Storico Italiano «AVSI»”, I, s. 11–55); Vincenzo D’Angelo, „Giovanni Boccaccio e Giovanni Boccacci” (chronologiczne ujęcie zmian wariantywnych w podstawowej formie nazwiska Boccaccia, s. 107–122); Gérard Taverdet, „Balzac et l’onomastique” („Balzac i onomastyka”, s. 123–127); Patrizia Paradisi, „Carducci deonomasta inconsapevole/involontario (tra Leopardi e Pascoli)” („Carducci jako nieświadomy deonomasta”, s. 129–142); Miro Tasso, „Identità popolaristica e cognomi delle colonie molisane di origine croata” („Tożsamość narodowa i nazwiska w koloniach molizańskich pochodzenia chorwackiego”, s. 153–169); Francesco Manna, „Una ricerca morfologica tra cognomi e dialetti: il suffisso *-atto*” („Badanie morfologiczne nazwisk z sufiksem *-atto* w perspektywie dialektalnej”, s. 567–592); Alberto Manco, „A proposito di una ricerca su toponimi ed etnici dell’Italia antica” („W nawiązaniu do badania toponimów i etnonimów starożytnej Italii”, s. 633–642); Paolo D’Achille, „Ma il *principe azzurro* quanti anni ha?” („A ten *błękitny książę* to ile ma lat?”), s. 663–667; próba ustalenia chronologii w użyciu onimizowanego wyrażenia wł. *principe azzurro* dosł. ‘błękitny książę’, odpowiadającego fr. *prince charmant* ‘czarujący książę’ w odniesieniu do księcia sabaudzkiego Wiktora Emanuela II); Miro Tasso, „Fascismo e cognomi: il fallito onomasticidio di Stato altoatesino” („Faszyzm i nazwiska: nieduany „onomastyczny zamach” w Południowym Tyrolu”, s. 721–746).

W dziale „Varietà” znajdujemy łącznie pięć artykułów, w tym: Enzo Caffarelli, „Paretimologie araldiche: quando gli stemmi tradiscono il nome” („Paretimologie heraldyczne: kiedy herby odkrywają nazwisko”, s. 172–196); Guido Borghi, „Onomastica gallica nei fumetti” („Onimia Gallów w komiksach”, s. 197–203); Roberto Randaccio, „Per un pugno di nomi... Note di onomastica sul *Western all’italiana*” („Potyczka imion... Uwagi na temat onimii w *Westernie all’italiana*”, s. 748–764); Emidio De Albeniis, „Gli stadi italiani di calcio e i loro nomi. Materiali per un’indagine onomastico-culturale” („Włoskie stadiony piłkarskie i ich nazwy. Materiały do badań onomastyczno-kulturowych”, s. 765–799); Federico Mussano, „Ferraresi tra onomastica ed enigmistica” („Ferraryjczycy między onomastyką i enigmatografią”, s. 800–804).

Kolejny dział XXIV numeru „Rivisty” pt. „Minima onomastica” („Minima onomastyczne”) to zbiór 52 jednostronicowych artykułów w językach romańskich: Xaverio Ballester, „Barcelona i la moda toponimica” („Barcelona i moda toponimiczna”, s. 221); Marino Bonifacio, „Sestan, Sestani, Šestan, Šestanj” (s. 223); Michele Burgio, „Ma tu... Kibboe? Crematonimia e autopercezione del dialetto” („A ty... Kibboe? Chrematonimia i autopercepcja dialektalna”, s. 226); Enzo Caffarelli, „Toponimi azzurri” („Błękitne toponimy”, s. 227; o chromotoponimiach włoskich z elementem *azzurro* ‘błękitny’); Patricia Carvalhinhos, „Politica y toponimia en Brasil: la moda urbana del guion” („Polityka i toponimia w Brazylii: miejska moda nazewnicza”, s. 228); Marina Castiglione, „Biancuzza non rumina più qui... L’indifferenza burocratica per il *boonimo* affettivo” („Biancuzza ‘Bielucha’ już tu nie przeżuwa... Obojętność biurokratyczna względem afektywnej nazwy krowy”, s. 230); Paolo D’Achille, „La prima attestazione dei crononimi *magenta* e *solferino*” (‘różowy/fioletowy kardynałski’), s. 232); Artur Galkowski, „La fortuna dei cognomi dei mercanti italiani del XIV–XVIII secolo nell’antroponimia polacca” („Los nazwisk kupców włoskich w antroponimii polskiej XIV–XVIII wieku”, s. 236); Simona Goicu-Cealmof, „*Dacia* — nom de pays/nom de marque” („*Dacia* — nazwa miejscowa/nazwa marki”, s. 237); Mauro Maxia, „Nuraghi come registri” („Nuragi jako historyczni świadkowie nazw”, s. 240); Massimo Pittau, „Olivi in Sardegna da 4000 anni” („Kultura oliwna w nazewnictwie sardyńskim od 4000 lat”, s. 242); Alda Rossebastiano, „Dal campo al santo” („Od pola do świętego”, s. 245); Stefano Vassere, „Duemila nomi per una funicolare” („Dwa tysiące nazw dla jednej kolejki górskiej”, s. 248); Emidio De Albentiis, „Caravaggio, due pittori, qualche ambiguità odonimica” („Caravaggio, dwaj malarze, dwuznaczność odonimiczna”, s. 813); Artur Galkowski, „Strutture e motivazioni culturali dei nomi delle autostrade in Italia” („Struktura i motywacje kulturowe nazw autostrad we Włoszech”, s. 816); Paolo Poccetti, „Il nome di Assisi nella poesia latina” („Nazwa Asyż w poezji łacińskiej”, s. 820); Giovanni Rapelli, „I vò di Verona” („Forma vò w hodonimii Werony”, s. 822); Marianno Trovato, „Resistenze e innovazioni: soprannominare a scuola” („Tradycja i innowacje w przezwiskach szkolnych”, s. 828).

W dziale „Rubriche” przedstawione zostały recenzje 8 publikacji, w tym m.in.: Giuseppe Staccioli/Mario Cassar, „Dizionario dei cognomi italiani di origine araba” („Słownik nazwisk włoskich pochodzenia arabskiego”), Pisa, Pacini 2017 [Enzo Caffarelli, s. 250–253]; István Hoffmann Anita Rác/Valeria Tóth, „History of Hungarian Toponyms”, Hamburg, Buske 2017 [Zsuzsanna Fábíán, s. 258–260]; Elena Papa/Daniela Cacia (a cura di), „Di nomi e di parole. Studi in onore di Alda Rossebastiano” („O nazwach i słowach. Studia dedykowane Aldzie Rossebastiano”), Roma, SER 2017 [Francesco Sestito, s. 830–837]; „il Nome nel testo. Rivista Internazionale di Onomastica letteraria” (czasopismo onomastyczno-literackie), XIX (2017), Pisa, ETS [Luigi Sasso, s. 838–843]; Mario Alinei/Francesco Benozzo, „Dizionario etimologico-semanticco dei cognomi italiani” (DESCI) („Słownik etymologiczno-semantyczny nazwisk włoskich”), Varazze Savona, PM 2017 [Enzo Caffarelli, s. 844–848]; Barbara Cinausero Hofer/Ermanno Dentesano, „Oronimi del Friuli” („Oronimy friulijskie”), Udine, Società Filologica Friulana 2017 [Enzo Caffarelli, s. 849–851].

Omówienia w dziale „Schede di volumi” dotyczą monografii, m.in.: Maria Pia Arpioni/Ariana Ceschin/Gaia Tomazzoli (a cura di), „Nomina sunt...? L’onomastica tra ermeneutica, storia della lingua e comparatistica”, Venezia, Edizioni Ca’ Foscari Digital Publishing 2017 [Francesco Sestito, s. 261–262]; Andrea Bölskei/Tamás Farkas/Mariann Slíz (a cura di), „Magyar es nemzetközi nevtani terminologia. Hungarian and International Onomastic Terminology”, Uppsala/Budapest, International Council of Onomastic Sciences — Magyar Nyelvtudományi Társaság 2017 [Zsuzsanna Fábíán, s. 264–265].

Przedstawione zostały również omówienia kilkunastu artykułów i rozdziałów o tematyce onomastycznej, które ukazały się w innych czasopismach, np.: Pier Angelo Perotti, „Onomastica manzoniana”, „Studi sul Settecento e l’Ottocento. Rivista internazionale di Italianistica”, XI (2016), pp. 55–67 [Patrizia Paradisi, s. 267–268]; Katarina Lozić Knevović/Marina Marasović-Alujević, „Transonymization as Revitalization: Old Toponyms of Split”, „Voprosy onomastiki”, 14, 2017, 2,

pp. 159–73 [Enzo Caffarelli, s. 268–269]; Yonat Zwebner/Anne-Laure Sellier/Nir Rosenfeld/Jacob Goldenberg/Ruth Mayo, „We Look Like Our Names: The Manifestation of Name Stereotypes in Facial Appearance”, „Journal of Personality and Social Psychology”, 112 (2017), 4, pp. 527–54 [Miro Tasso, s. 269–271].

W dziale „Segnalazioni” sygnalizuje się wydanie kilkudziesięciu innych monografii i tomów wieloautorskich, słowników, repertoriów, bibliografii, jak również ostatnich numerów czasopism onomastycznych z całego świata.

Pośród najnowszych słowników i repertoriów wymienia się i omawia, np.: Roberto Cresti/Maura Martellucci, „La patria in strada. Lo stradario da Siena al Risorgimento al Medioevo”, Monteriggioni (Siena), Betti 2017 (s. 884); Enzo Caffarelli/Caterina Gagliardi, „Terminologia onomastica, «AVSI. Archivio per il Vocabolario Storico Italiano»”, 1 (2018), pp. 11–55; in Rete <www.avsi.unical.it/wp-content/uploads/2018/01/AVSI-1-2018_prov.pdf> (s. 885); Maximiano Trapero con la colaboración de Eladio Santana Martel, „Diccionario de toponimia de Canarias. Los guanchismos”, 3 voll., Las Palmas de Gran Canaria, Ediciones Idea 2017 (s. 887); Joan Latorre i Solé, „Els noms de lloc i de persona de Santa Oliva”, Vilafranca del Penedès (Alt Penedès), Institut d'Estudis Penedesencs 2017 (s. 887); Peeter Päll/Marja Kallasmaa (a cura di), „Eesti Kohanimeraamat”, Tallinn, Eesti Keele Instituut — Võru Instituut — Eesti Kirjandusmuuseum 2016 (s. 889).

Wraz ze spisem publikowanych w nich artykułów, Rivista odnotowuje nowe numery czasopism, takich jak: „Onoma” (s. 307); „Nouvelle Revue d'Onomastique”, (s. 308, 891); „Cahiers de la Société française d'Onomastique” (s. 893); „Namenkundliche Informationen”, (s. 895); „Bulletin de la Commission Royale/Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie” (s. 309); „Noms. Revista de la Societat d'Onomastica” (s. 309, 894); „Onomastica. Anuari de la Societat d'Onomastica” (s. 311); „Studii și Cercetări de Onomastică și Lexicologie” (s. 311); „RHGT. Review of Historical Geography and Toponomastics” (s. 312); „Beiträge zur Namenforschung” (s. 312, s. 897); „Osterreichische Namenforschung” (s. 313); „Namn och Bygd” (s. 314, 899); „Nytt om namn” (s. 314); „Acta onomastica” (s. 315); „Onomastica” (s. 316); „Onomastica Uralica” (s. 317); „Voprosy Onomastiki” (s. 318, 902); „Names. A Journal of Onomastics” (s. 319, 904); „Onomastica Canadiana” (s. 320, 905); „UNGEGN Information Bulletin” (s. 321, 906); „Journal of Scottish Name Studies” (s. 898); „Journal of English Place-Name Society” (s. 898); „Ortnamnssällskapet i Uppsala Årsskrift” (s. 900); „Folia Onomastica Croatica” (s. 900); „Onomastica” (s. 901); „Névtani Értésítő” (s. 903); „Nomina Africana” (s. 905).

Nie zawodzi również bogactwo informacji w dziale dotyczącym kilkudziesięciu organizowanych w całym świecie kongresów, konferencji, sympozjów, seminariów poświęconych tematyce onomastycznej (s. 339–394, 929–966).

Bardzo interesujące informacje dotyczące różnych działań i przedsięwzięć związanych z rozwojem badań nad nazewnictwem oraz ich popularyzacji zawiera dział „Attività” (s. 395–435, 967–993).

W Riviscie rozwijają się także nowe działy, w tym tzw. „obserwatoria”. W omawianym wydaniu RION znajdujemy teksty kilku autorów zawarte w: „Osservatorio terminologico” („Obserwatorium terminologiczne”, s. 438–444, 996–1003), „Osservatorio deonimico” („Obserwatorium deonimiczne”, s. 445–452, 1004–1011), „Osservatorio crematonimico” („Obserwatorium chrematonimiczne”, s. 453–461, 1012–1018), „Osservatorio transonimico” („Obserwatorium transonimiczne”, s. 462–468, 1019–1024), „Osservatorio odonimico” („Obserwatorium odonimiczne”, s. 469–477, 1025–1032), „Osservatorio letterario” („Obserwatorium literackie”, s. 478–486, 1041–1048), „Osservatorio statistico” („Obserwatorium statystyczne”, s. 1033–1040).

Ciekawostki onomastyczne przedstawione w formie dziennikarsko-kronikarskiej znajdujemy ponadto w dziale „Note ai margini” („Uwagi na marginesie”, s. 487–494, 1091–1096) oraz „Ludonomastica” („Onomastyka ludyczna”, s. 495–506, 1097–1125).

Na koniec obydwu zeszytów RION XXIV zamieszczono wspomnienia zmarłych w ostatnim czasie onomastów: „Max Pfister (1932–2017)” [Wolfgang Schweickard, s. 507–509]; „Ricardo Cierbide Martinena (1936–2018)” [Enzo Caffarelli, s. 509–510]; „Carlo Alberto Mastrelli (1923–2018)” [Maria Giovanna Arcamone, Enzo Caffarelli, s. 1159–1163]; „Svante Strandberg (1929–2018)” [Enzo Caffarelli, s. 1164–1165].

W zeszycie drugim znajduje się także włoska bibliografia onomastyczna za rok 2017 (s. 1127–1158).

Artur Galkowski
Zakład Italianistyki, Instytut Romanistyki
Wydział Filologiczny UŁ
e-mail: artur.galkowski@uni.lodz.pl
<https://orcid.org/0000-0003-2471-0886>